

СИСТЕМА ГАРАНТІЙ ДЕРЖАВИ ЯК СУБ'ЄКТА ПРАВА СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Денег О. П.

У статті досліджено систему гарантій держави як суб'єкта права соціального забезпечення. Проаналізовано законодавство України. Сформовано перелік гарантій держави як суб'єкта права соціального забезпечення.

Ключові слова: соціальне забезпечення, соціальний захист, соціальні гарантії, Конституція України.

В статті досліджено систему гарантій держави як суб'єкта права соціального забезпечення. Проаналізовано законодавство України. Сформуван перелік гарантій держави як суб'єкта права соціального забезпечення.

Ключевые слова: социальное обеспечение, социальная защита, социальные гарантии, Конституция Украины.

The article examines the system of guarantees of the state as a subject of social security law. The legislation of Ukraine is analyzed. It is emphasized that the guarantee of social protection is provided by the compulsory state social insurance at the expense of insurance premiums of citizens, enterprises, institutions and organizations, as well as budget and other sources of social security, and one of the forms of social security is pension provision. It is determined that social and economic guarantees are: a) a guarantee of social security at the expense of insurance premiums of citizens, enterprises, institutions and organizations, as well as budget and other sources of social security in the case of full, partial or temporary disability, loss of breadwinner, unemployment from independent from them circumstances and in other cases stipulated by law; b) guarantee of pensions, other types of social benefits and benefits that are the main source of living and ensure a standard of living that is not lower than the subsistence minimum. It is emphasized that the guarantee of the minimum wage, as a guarantee of the state as a social security provider, consists in the fact that the state, for the purpose of social protection of citizens, establishes the minimum possible wages that are sufficient to meet basic needs. It is concluded that the system of guarantees of the state as a subject of social security law is made up of: social and economic guarantees (a set of economic and social means that provide conditions for meeting the needs of social security providers); political guarantees (a set of means that guarantee the person's ability to participate in the political life of the state, and their activities contribute to social security of the poor population categories); organizational guarantees (a set of institutional and legal means designed to organize social security of the population).

Key words: social security, social protection, social guarantees, the Constitution of Ukraine.

Постановка проблеми та її актуальність. Дослідження системи гарантій держави як суб'єкта права соціального забезпечення в сучасних умовах має величезний вплив як на життя суспільства загалом, так і кожної людини зокрема. Перманентною є увага фахівців і вчених до питання створення та реалізації ефективної соціальної політики, що є тим чинником від якого залежить розвиток держави та, як наслідок, рівень життя населення. Встановлення гарантій соціального забезпечення громадян сприяє збереженню стабільності в суспільстві, формуванню ефек-

тивних умов життя й умов для поліпшення його рівня. Відповідно, їх належне наукове обґрунтування є однією із передумов належного втілення в життя таких гарантій. Система гарантій держави як суб'єкта права соціального забезпечення є фактично встановленою у Законі України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» від 5 жовтня 2000 р. № 2017-III [1], проте, як зазначають вітчизняні науковці, в цьому нормативно-нормативно правовому акті не повністю розкрито зміст, сутність та природу поняття «соціальні гарантії». Теоретичне встановлення системи гарантій держави як суб'єкта права соціального забезпечення є необхідним із огляду на потребу підтвердження проголошеного статусу України як правової та соціальної, адже наявність законодавчо встановлених гарантій є свідченням готовності держави забезпечити права та інтереси громадян. Актуальність дослідження системи гарантій держави як суб'єкта права соціального забезпечення полягає по-перше, у тому, що це питання сьогодні є дослідженим недостатньо; по-друге, існуючі дослідження переважно не мають системного характеру; по-третє, в умовах євроінтеграційних процесів у нашій державі належне соціальне забезпечення громадян є однією із фундаментальних основ втілення європейських стандартів життя в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загалом, питання гарантій держави як суб'єкта права соціального забезпечення не є новим для дослідження у вітчизняній науці. Ця тема у тій чи іншій мірі висвітлювалась такими вченими, як: В.С. Андреев, В.М. Андрієв, Н.Б. Болотіна, В.Я. Буряк, В.Л. Костюк, О.І. Кульчицька, Л.І. Лазор, О.Е. Мачульська, М.І. Іншин, П.Д. Пилипенко, С.М. Прилипко, О.І. Процевський, В.Г. Ротань, С.М. Синчук, І.М. Сирота, Б.І. Сташків, О.В. Тищенко, Н.М. Хуторян, М.М. Шумило, В.І. Щербина, О.М. Ярошенко та іншими. Водночас розвиток національного законодавства вимагає подальшого поглибленого вивчення цього питання та аналізу його сутності.

Метою статті є дослідити системи гарантій держави як суб'єкта права соціального забезпечення.

Виклад основного матеріалу. Для визначення того, які саме гарантії відносити до якої з груп, звернемося до норм Конституції України [2] та Закону України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» від 5 жовтня 2000 р. № 2017-III [1]. Перший нормативно-правовий акт є Основним Законом держави, у якому, по-перше, відображено найголовніші гарантії держави в усіх сферах, та, по-друге, встановлено гарантію соціального захисту громадян. Щодо другого нормативно-правового акта, як нами було встановлено раніше, він містить визначення державних соціальних гарантій, а також їх перелік. Отже, на основі цих законів пропонуємо сформулювати перелік гарантій держави як суб'єкта права соціального забезпечення.

Денег О. П., 2018

Аналіз змісту Конституції України [2], свідчить про те, що регламентація правових засобів, близьких за сутністю до соціально-економічних гарантій держави як суб'єкта права соціального забезпечення, здійснюється у таких статтях цього нормативно-правового акта:

1) право на соціальний захист громадян, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом (стаття 46);

2) право на житло (стаття 47);

3) право на достатній життєвий рівень для себе і сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло (стаття 48);

4) право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування (стаття 49).

Насамперед зазначимо, що Конституція України [2] не містить поняття «соціальне забезпечення». Втім, законодавцем встановлено близьке до цього поняття - «соціальний захист». Ця категорія є дещо вужчою, втім має безпосереднє відношення до соціального забезпечення, будучи його елементом. Саме гарантії соціального захисту присвячено зміст статті 46 Основного Закону. Соціальний захист пов'язується із скрутними ситуаціями в житті громадян, і передбачає, що у разі відсутності у людини засобів для існування, роль її забезпечувача бере на себе держава. Звернемо увагу на те, що у частині 1 статті законодавець вживає формулювання «та в інших випадках, передбачених законом», що означає широке коло випадків, за яких держава реалізовує свою компетенцію як держави як суб'єкта права соціального забезпечення.

Гарантія соціального захисту забезпечується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення, а однією із форм соціального забезпечення є пенсійне забезпечення. Тож на підставі положень цієї статті зробимо висновок, що соціально-економічними гарантіями є такі:

1) гарантія соціального забезпечення за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин та в інших випадках, передбачених законом;

2) гарантія пенсійного забезпечення, інших видів соціальних виплат та допомоги, що є основним джерелом існування та забезпечують рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму.

Гарантія соціального забезпечення за рахунок страхових внесків полягає у тому, що Законом України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 23 вересня 1999 р. № 1105-XIV [3] встановлено страхування осіб, які працюють на умовах трудового договору (контракту), цивільно-правового договору, на інших підставах, передбачених законом, у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форми власності та господарювання, у тому числі в іноземних дипломатичних та консульських установах, інших представництвах нерезидентів або у фізичних осіб, а також обрані на вибор-

ні посади в органах державної влади, органах місцевого самоврядування та в інших органах, фізичні особи-підприємці, особи, які провадять незалежну професійну діяльність, члени фермерського господарства. Відповідно, такі особи мають право на матеріальне забезпечення та соціальні послуги за страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, яке виникає з настанням страхового випадку в період роботи. Прикладами таких випадків є зокрема тимчасова непрацездатність (надається застрахованій особі у формі матеріального забезпечення, яке повністю або частково компенсує втрату доходу у разі настання одного з страхових випадків), вагітність та пологи (надається застрахованій особі у формі матеріального забезпечення, яке компенсує втрату доходу за період відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами), поховання (надається у разі смерті застрахованої особи, а також членів сім'ї, які перебували на її утриманні), лікування в реабілітаційних відділеннях санаторно-курортного закладу після перенесених захворювань і травм (відбувається за кошти Фонду). Тобто, гарантія соціального забезпечення за рахунок страхових внесків полягає у тому, що держава створює спеціальні фонди, провадить акумуляцію страхових внесків та фінансує виплати застрахованим особам. Відповідно, функціонування таких фондів дозволяє здійснювати соціальне забезпечення широкого кола осіб, які втратили можливість забезпечувати себе самостійно.

Сутність гарантії пенсійного забезпечення, інших видів соціальних виплат та допомоги, що є основним джерелом існування та забезпечують рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, обумовлена положеннями Закону України «Про пенсійне забезпечення» від 5 листопада 1991 № 1788-XII [4]. Так, Законом передбачено, що громадяни України мають право на державне пенсійне забезпечення за віком, по інвалідності, у зв'язку з втратою годувальника та в інших випадках, передбачених чинним законодавством. Тобто кожній особі, яка працює на підприємстві, в установі, організації, кооперативі; яка займається підприємницькою діяльністю; яка є творчим працівником; є працівником воєнізованих формувань; яка є вихованцем, учнем, студентом, курсантом, слухачем, стажистом, клінічним ординатором, аспірантом, докторантом; яка стала інвалідом у зв'язку з виконанням державних чи громадських обов'язків або у зв'язку з виконанням дій по рятуванню людського життя, охороні державної, колективної та індивідуальної власності, а також по охороні правопорядку; особи, яка здійснює догляд за інвалідом I групи або дитиною-інвалідом віком до 16 років, а також за пенсіонером, який за висновком медичного закладу потребує постійного стороннього догляду; члени сімей зазначених осіб у разі втрати годувальника, держава гарантує право на пенсійне забезпечення. Тобто, як і у випадку із соціальним страхуванням, держава створює спеціальні фонди, покликані акумулювати пенсійні внески, та фінансує виплати особам, які мають право на пенсію.

У частині 2 статті 47 Конституції України [2] встановлено, що «громадянам, які потребують соціального захисту, житло надається державою та органами місцевого самоврядування безоплатно або за доступну для них плату відповідно до закону». Тобто у цьому аспекті гарантія держави полягає у будівництві соціального житла, виділення груп громадян, які потребують надання цього виду соціального захисту, та в наданні

житла безоплатно або за доступну плату. А отже, є підстави для виділення гарантії забезпечення житлом громадянам, які потребують соціального захисту, безоплатно або за доступну для них плату як окремої соціально-економічної гарантії держави як суб'єкта права соціального забезпечення.

Стаття 48 Конституції України [2] встановлює право кожної особи на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає харчування, одяг, житло. Для багатьох категорій осіб чинним законодавством встановлено надання допомоги, спрямованої на забезпечення умов для задоволення базових потреб громадян та членів їх сімей з метою встановлення гідного рівня їх життя. У доктрині конституційного права відзначається, що розуміння «достатній життєвий рівень» не є усталеним, оскільки він змінюється залежно від соціально-економічних та інших чинників [5, с. 209]. Тобто таким формулюванням законодавець передбачив, що незалежно від варіювання соціально-економічного розвитку, держава бере на себе обов'язок забезпечити достатній життєвий рівень громадян за будь-яких умов. Отже, зробимо висновок, що гарантія достатнього життєвого рівня кожної особи та членів його сім'ї є ще однією соціально-економічною гарантією держави як суб'єкта права соціального забезпечення.

Стаття 49 Конституції України присвячена праву кожної особи на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування [2]. У свою чергу, держава бере на себе обов'язок фінансування відповідних соціально-економічних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних програм. Також держава створює умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування. У державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно, і при цьому держава сприяє розвитку лікувальних закладів усіх форм власності. Держава дбає про розвиток фізичної культури і спорту, забезпечує санітарно-епідемічне благополуччя. Тобто в цьому напрямі роль держави є багатоаспектною. Вона водночас гарантує фінансування медичної сфери, та надання таких послуг безоплатно. Головна проблема сьогодні полягає в тому, що деякі із зазначених гарантій на практиці не виконуються. Втім, такі ситуації є характерні для держав з економіками, які розвиваються. У світлі майбутньої медичної реформи важливо внести зміни до зазначеної статті, адже гарантія безоплатної медичної допомоги на практиці не виконується. Щодо інших напрямків участі держави, вона не лише гарантує охорону здоров'я, а й здійснює заходи щодо попередження настання небезпечних для здоров'я ситуацій. А отже, гарантія охорони здоров'я, медичної допомоги та медичного страхування також варто віднести до соціально-економічних гарантій держави як суб'єкта права соціального забезпечення.

Проаналізувавши зміст Конституції України [2], ми дійшли висновку, що правові засоби, близькі за сутністю до політичних гарантій держави як суб'єкта права соціального забезпечення, регламентовано у таких статтях цього нормативно-правового акта:

1) право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів, за винятком обмежень, встановлених законом в інтересах націо-

нальної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей (стаття 36);

2) право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування (стаття 38).

Право на свободу об'єднання в політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод і задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів, за винятком обмежень, встановлених законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей. Тобто особам, які бажають управляти соціальною політикою держави, сприяти забезпеченню соціального захисту громадян, розвивати цю галузь, гарантовано державою можливість реалізувати таке право. Для кожної особи створено такі умови, за яких вона може займатись проблемами вразливих верств населення шляхом залучення до управління справами держави у сфері соціального забезпечення населення. Тобто першою виділеною нами політичною гарантією, є гарантія об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав на соціальне забезпечення.

Сутність права брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування, полягає у тому, що кожному громадянину гарантовано право обирати таких кандидатів до органів державної влади та органів місцевого самоврядування, які здатні здійснювати управління соціальною політикою держави та сприяти забезпеченню соціального захисту громадян. Водночас громадянам гарантоване право бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування для вирішення зазначених цілей. Отже, гарантія участі в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування з метою здійснення управління соціальною політикою держави та сприяння забезпеченню соціального захисту громадян також є політичною гарантією держави як суб'єкта права соціального забезпечення.

Щодо організаційних гарантій, серед норм Конституції України [2], близьких за сутністю до організаційних гарантій держави як суб'єкта права соціального забезпечення, нами виділено такі:

1) державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову (стаття 6);

2) в Україні визнається і діє принцип верховенства права (стаття 8).

Згідно зі статтею 6 Конституції України [2], державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову. Виділення в Україні виконавчої гілки влади є гарантією утворення центральних органів виконавчої влади, діяльність яких буде спрямована на виконання окремих функцій з реалізації державної політики [6]. Одним із різновидів таких органів, є центральні органи виконавчої влади, утворені для виконання окремих функцій з реалізації державної політики у сфері соціального забезпечення

населення. Таким органом сьогодні є Міністерство соціальної політики України, а також Державна служба зайнятості України, Державна служба України у справах ветеранів війни та учасників антитерористичної операції, Державна інспекція України з питань праці, Пенсійний фонд України тощо. Тобто гарантія утворення центральних органів виконавчої влади для реалізації державної політики у сфері соціального забезпечення населення є першою організаційною гарантією держави як суб'єкта права соціального забезпечення.

У статті 8 Конституції України [2] встановлено, що в Україні визнається і діє принцип верховенства права. Це означає, що регулювання будь-яких сфер суспільного життя, зокрема соціального забезпечення, здійснюється правовими методами, тобто шляхом прийняття відповідного законодавства. Прикладами законодавчих актів, прийнятими державою з метою соціального забезпечення населення, є вже згадувані нами Закони України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» від 5 жовтня 2000 р. № 2017-III [1], «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 23.09.1999 № 1105-XIV [3], «Про пенсійне забезпечення» від 5 листопада 1991 р. № 1788-XII [4] тощо. Отже, можна зробити висновок, що ще однією організаційною гарантією держави як суб'єкта права соціального забезпечення є гарантія нормативно-правової регламентації соціального забезпечення громадян.

Отже, аналіз статей Основного Закону засвідчив закріплення фундаментальних гарантій держави як суб'єкта права соціального забезпечення саме у змісті цього нормативно-правового акта. Незважаючи на те, що законодавець не використовує термін «соціальне забезпечення», аналіз виділених нами статей цього документа засвідчив, що у цьому нормативно-правовому акті встановлено гарантії, які можна віднести до кожної із виділених нами груп. Водночас Закон України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» від 5 жовтня 2000 р. № 2017-III [1] закріплює виключно соціально-економічні гарантії. Правові засоби, близькі за сутністю до соціально-економічних гарантій держави як суб'єкта права соціального забезпечення, регламентовано у статтях 17-18 цього нормативно-правового акта: 1) мінімальний розмір заробітної плати; 2) мінімальний розмір пенсії за віком; 3) неоподатковуваний мінімум доходів громадян; 4) розміри державної соціальної допомоги та інших соціальних виплат; 5) інші державні соціальні гарантії - надаються окремим категоріям осіб.

У пункті 5 підрозділу 1 розділу XX Податкового кодексу України [7] визначено, що неоподатковуваним мінімумом доходів громадян є грошова сума у розмірі 17 гривень, яка застосовується при посиленні на неоподатковуваний мінімум доходів громадян в законах або інших нормативно-правових актах, за виключенням норм адміністративного та кримінального законодавства у частині кваліфікації злочинів або правопорушень, для яких сума неоподаткованого мінімуму встановлюється на рівні податкової соціальної пільги. Тому в контексті теми нашого дослідження, не вважаємо неоподатковуваний мінімум доходів громадян гарантією держави як суб'єкта права соціального забезпечення.

Гарантія мінімального розміру заробітної плати встановлена у Законі України «Про оплату праці» від 24

березня 1995 р. № 108/95-ВР [8]. Згідно зі статтею 3 цього нормативно-правового акта, мінімальна заробітна плата - це встановлений законом мінімальний розмір оплати праці за виконану працівником місячну (годинну) норму праці. Тобто оплата за виконану працівниками місячну, а також погодинну норму праці не може проводитися нижче, за встановлений державою мінімум. Це державна соціальна гарантія, обов'язкова на всій території України для підприємств усіх форм власності і господарювання та фізичних осіб, які використовують працю найманих працівників, за будь-якою системою оплати праці

У статті 9 Закону України «Про оплату праці» від 24 березня 1995 р. № 108/95-ВР [8] встановлено, що розмір мінімальної заробітної плати визначається з урахуванням потреб працівників та їх сімей, вартісної величини достатнього для забезпечення нормально функціонування організму працездатної людини, збереження її здоров'я набору продуктів харчування, мінімального набору непродовольчих товарів та мінімального набору послуг, необхідних для задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості, а також загального рівня середньої заробітної плати, продуктивності праці та рівня зайнятості. При цьому розмір мінімальної заробітної плати не може бути нижчим від розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб. Розмір мінімальної заробітної плати встановлюється Верховною Радою України за поданням Кабінету Міністрів України не рідше одного разу на рік у законі про Державний бюджет України з урахуванням пропозицій, вироблених шляхом переговорів представників професійних спілок, роботодавців, які об'єдналися для ведення колективних переговорів і укладення генеральної угоди, та переглядається залежно від зміни розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб. У статті 8 Закону України «Про Державний бюджет України на 2018 рік» від 7 грудня 2017 р. № 2246-VIII [9] встановлено, що мінімальна заробітна плата у 2018 році становить у місячному розмірі 3723 гривні, а у погодинному розмірі - 22,41 гривні. При цьому, мінімальна заробітна плата встановлюється на національному рівні і є однаковою для всіх.

Отже, гарантія мінімального розміру заробітної плати, як гарантія держави як суб'єкта права соціального забезпечення, полягає у тому, що держава з метою соціального захисту громадян, встановляє мінімально можливі розміри оплати праці, яких достатньо для задоволення базових потреб. Відсутність такої гарантії поширило б бідність на працюючих осіб та викликало б необхідність, згідно норм Основного Закону, надання захисту економічно активному населенню.

До інших державних соціальних гарантій віднесено гарантії рівня життя населення, що постраждало внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС; стипендій учням професійно-технічних та студентам вищих державних навчальних закладів; індексація доходів населення з метою підтримання достатнього життєвого рівня громадян та купівельної спроможності їх грошових доходів в умовах зростання цін; надання гарантованих обсягів соціально-культурного, житлово-комунального, транспортно, побутового обслуговування та обслуговування у сфері освіти, охорони здоров'я, фізичної культури та спорту, торгівлі та громадського харчування; забезпечення пільгових умов задоволення потреб у товарах

та послугах окремим категоріям громадян, які потребують соціальної підтримки. Тобто це гарантії держави як суб'єкта права соціального забезпечення, які надають не усім громадянам, а лише їх особливим конкретно визначеним категоріям.

Отже, систему гарантії держави як суб'єкта права соціального забезпечення становлять:

1. Соціально-економічні гарантії - сукупність економічних та соціальних засобів, які забезпечують умови для задоволення потреб суб'єктів соціального забезпечення: 1) гарантія соціального забезпечення за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин та в інших випадках, передбачених законом; 2) гарантія пенсійного забезпечення інших видів соціальних виплат та допомоги, що є основним джерелом існування та забезпечують рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму; 3) гарантія забезпечення житлом громадянам, які потребують соціального захисту, безоплатно або за доступну для них плату; 4) гарантія достатнього життєвого рівня кожної особи та членів його сім'ї; 5) гарантія охорони здоров'я, медичної допомоги та медичного страхування; 6) гарантія мінімального розміру заробітної плати; 7) гарантія мінімального розміру пенсії за віком; 8) гарантія розміру державної соціальної допомоги та інших соціальних виплат; 9) гарантія інших державних соціальних гарантії для окремих категорій осіб.

2. Політичні гарантії - сукупність засобів, які гарантують можливість особи брати участь у політичному житті держави, і своєю діяльністю сприяти соціальному забезпеченню малозабезпечених категорій населення: 1) гарантія об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав на соціальне забезпечення; 2) гарантія участі в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування з метою здійснення управління соціальною політикою держави та сприяння забезпеченню соціального захисту громадян.

3. Організаційні гарантії - сукупність інституційних та правових засобів, покликаних організувати соціальне забезпечення населення:

1) гарантія утворення центральних органів виконавчої влади для реалізації державної політики у сфері соціального забезпечення населення;

2) гарантія нормативно-правової регламентації соціального забезпечення громадян.

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене, можна зазначити, що дослідження гарантії держави як суб'єкта права соціального забезпечення засвідчило, що сьогодні держава є головним активним суб'єктом права соціального забезпечення, пасивна роль якого унеможливила би функціонування усього інституту. Нині в законодавстві встановлено низку гарантії для громадян, які в сукупності становлять масштабну систему. Спектр гарантії є дійсно широким - від гарантії функціонування державних інституцій й прийняття нормативно-правових актів і до встановлення мінімальних розмірів заходів соціального забезпечення.

Література

1. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії: Закон України від 5 жовтня 2000 р. № 2017-III. *Відомості Верховної Ради України* від 1 грудня 2000 р. № 48. Ст. 409.

2. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

3. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23 вересня 1999 р. № 1105-XIV. *Відомості Верховної Ради України* від 26 листопада 1999 р. № 46. Ст. 403.

4. Про пенсійне забезпечення: Закон України від 5 листопада 1991 р. № 1788-XII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1992. № 3. Ст. 10.

5. Конституція України: Науково-практичний коментар / В.Б. Авер'янов, О.В. Батанов, Ю.В. Баулін та ін.; ред. кол.: В.Я. Тацій, Ю.П. Битяк, Ю.М. Грошевой та ін. Харків: Видавництво «Право»; К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. 808 с.

6. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17 березня 2011 р. № 3166-VI. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2011. № 38. Ст. 385.

7. Податковий кодекс України: Закон України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2011. № 13-14. № 15-16. № 17. Ст. 112.

8. Про оплату праці: Закон України від 24 березня 1995 р. № 108/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1995. № 17. Ст. 121.

9. Про Державний бюджет України на 2018 р.: Закон України від 7 грудня 2017 р. № 2246-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2018. № 3-4. Ст. 26.

Денега О. П.,
кандидат юридичних наук,
старший помічник заступника
Генерального прокурора України